

Abrahams Kaldelse og Abraham og Melchizedek.

Av prof. Carl Paul Caspari

Af populære Forelæsninger over Patriarchernes Historie i første
Mosebog.

Christiania, 1872 (Jacob Dybwads Forlag).

Abrahams Kaldelse og Begyndelsen af hans Vandringer i Kanaan (1Mos 12,1 - 9)

I

Førend jeg kan gaa ind i en Udlæggelse af den Herrens Befalling og de Herrens Forjettelser til Abraham eller den Herrens Kaldelse af ham, hvormed Afsnittet i 1Mos 12,1 - 9 begynder, maa jeg først tale Lidt om Patriarchens Livsomstændigheder, aandelig Standpunkt og Sjælstilstand før og ved Kaldelsen. Men for at kunde gjøre dette maa jeg igjen først med nogle Ord omtale hele det Tidsrum, hvis slutning den første Del af Abrahams Liv tilhører, Tidsrummet imellem Syndfloden og hans Kaldelse.

Abraham var den Tiende fra Noahs ældste Søn, Sem, gennem dennes ældste Søn Arpachsad, paa samme Maade som Noah havde været den Tiende fra Adam gennem Seth. Tallet er i den hellige Skrift ligesom flere andre Tal et sindbilledligt Tal; det betegner Fuldendelsen, er Fuldendelsens Tal. At Noah var den Tiende fra Adam og Abraham den Tiende fra Sem, antyder saaledes, at med Begge en Tidsfylde var kommen, at en Periode i Guds Riges Historie var fuldendt og afsluttet, og en ny Tid, en ny Periode skulde tage sin Begyndelse, at man dengang stod ved et Vendepunkt, hvor en gammel tid skulde gaa over i en ny. - Den Periode, ved hvis Slutning Abraham staar, hører til de Perioder i Guds Rige, som man kan kalde aabenbaringsløse Mellemp perioder, d.v.s. Perioder, der ligger mellem to Aabenbaringsperioder, og hvori Forholdene udvikle sig paa Grundvolden af den forangaaende Periodes Aabenbaringer enten ad ren naturlig Vej, uden nogen umiddelbar Indgriben af Gud, som kun leder Udviklingen ved sine almindelige Styrelsesmidler, eller dog i det Hele taget ad naturlig Vej, idet Guds umiddelbare Indgriben kun undtagelsesvis indtræder. En saadan aabenbaringsløs Mellemp periode var f. Ex. Tiden mellem Jakobs og hanas Huses Indflytning i Egypten og Israels Udførelse af dette Land; en saadan var fremdeles Tiden mellem den sidste gammeltestamentlige Profet, Malachias, og Johannes den Døbers og Christi optræden; en saadan er endelig den Tid hvori vi leve, Tiden mellem Apostlenes Død og Enden, "Kirkens Tid," som vi vel kunne kalde den. I Tiden mellem Syndfloden og Abrahams Kaldelse finde vi, naar undtages Guds Ord til Noah umiddelbart efter hin Begivenhed og Noahs profetiske Ord over sine tre Sønner ganske kort efter samme, ingensomhelst Aabenbaring, men kun een stor,

vidunderlig Dom over Menneskeslægten, en Dom, der søndersplitter den og ophæver dens Enhed: Sprogforvirringen og Menneskenes deraf følgende Adspredelse over Jorden. - Det Ejendommelige for det Tidsrum, i hvis Slutning Abraham staar, turde være Følgende. - Døden, Syndens Sold, faar i det et stedse større Herredømme over Menneskene. Hvorledes den allerede herskede før Syndfloden, hvorledes Guds strenge Ord: ”paa den Dag, da du æder af den, skal du visselig dø,” og: ”Støv er du, og til Støv skal du vende tilbage,” allerede vare kraftigen virksomme i den gamle Verdens Tid, det viser os hint i det femte Kapitel af første Mosebog idelig tilbagevendende enstonende og alvorlige Ord: ”og han døde.” Dog kunne Menneskene dengang enndnu opnaa en Alder af næsten tusinde Aar. I Tiden mellem Syndfloden og Menneskeslegtens Adspredelse derimod se vi Menneskenes Alder synke ned til det Halve, og i Tiden mellem Adspredelsen og Abraham se vi den atter formindskes med Halvdelen. - Men, ligesom for at danne en Modvegt mod Dødens tiltagende Herredømme, fik efter Floden ogsaa hint Ord til de første Mennesker og til Noah og hans Sønner: ”vorde frugtbare og opfylder Jorden” en større Kraft. Menneskene formerede sig i stedse stigende Maal. Især var dette Tilfældet efter den Begivenhed, som maa kaldes Periodens store Begivenhed, og som deler den i to Halvdele: den ene, samlede, eet Sprog talende Menneskeslægts vidunderlige, voldsomme Adsplittelse i forskellige Folk med forskellige Tungemaal. - Men ikke alene maa Menneskeslægten i Tiden mellem Folkenes Tilblivelse ved Sprogforvirringen og Abrahams Kaldelse, et Tidsrum af ikke meget over halvtredje hundre Aar, have formeret sig i utrolig Grad, men ogsaa Kulturen og alle menneskelige Forhold maa blandt de nekelte Folk, der fremgik af den store Katastrofe i Babel, have udviklet sig med en rivende Hurtighed. Thi paa den Tid, da Abraham blev kaldet, finde vi allerede ordnede Statssamfund med høj Kultur i Kanaan og især i Egypten, - og i Babylonien og Assyrien finde vi endnu tidligere endog Begyndelsen til et Verdensrige. En Myldren og Vrimlen, en Bortdragen og Flytten, en Trængen og Støden, en Tagen i Besiddelse, en Byggen og sig Indretten, en Ordnen og en Udviklen af de folkelige Samfundsforhold, en Opdagen og Opfinden har i disse par Aarhundreder sikkert fundet Sted iblandt de nyfødte, unge, højst livskraftige Folk, en Bevægelse, der ganske svarede til den titaniske Kraft, hvormed de for ikke lang Tid siden, da de endnu dannede en Enhed, havde villet bygge sig et himmelhøjt Enhedspunkt og hvis Mage ikke har været i nogen senere Perioda af Verdenshistorien. - I Spidsen for disse Bestræbelser gik som de livligste blandt de Livlige uden Tvivl den i sin yngste Søn Kana'an forbandede Khams Efterkommere, Khamiterne, den verdslige Kulturs ældste Bærere efter Floden. Nimrod, Stifteren af den babylonisk-assyriske Rige, var en Sønnensøn af Kham, og ligesaa hørte ogsaa de allerede i ældgamle Tider højtdannede Ægyptere til Khams Slægt. Jafets Efterkommere, Jafetiderne, kappedes dog med Khamiterne, medens Sems dybere, mere indadvendte, i retning mod Gud gaaende Efterkommere, Semiterne, udviklede sig langsommere og i det Hele taget bleve Fædrenes gamle, simple Liv tro. Abrahams Fædre og Abraham selv vare Hyrder. Det gik nu omtrent saaledes, som før Floden, da Kains Efterkommere opfandt allehaande verdslige Kunster, medens der om Seths Søn, Enos, berettes, at man paa hans Tid (indenfor den sethiske Kreds) ”begyndte at paakalde Herrens Navn,” det vil sige at indrette en formelig Gudstjeneste, - medens den fremdeles om den syvende fra Adam gennem Seth, Enoch, fortælles, at han ”vandrede med Gud,” - medens endelig Noahs Fader i sit Ord om sin Søn røber baade en dyb og smertelig Følelse af den Strafs Tyngde, der for Adams Falds Skyld laa paa Menneskeslægten, og en inderlig, levende Tro paa den Forjættelse, der var given de første Mennesker. - Hvad angaar Menneskeslegtens Forhold til Gud, den saandelige Udvikling og Tilstand før Abrahams Kaldelse, et Forhold og en Tilstand, hvortil jeg i det ovenfor Sagte allerede har hentydet, saa fremgaar det nærmest af det, som i første Mosebogs niende, tiende og ellefte Kapitel bliver os fortalt om Khams

Adfærd mot sin Fader, Noah, om den vældige Menneskejæger for Herrens Ansigt og Verdensrigets Opfinder Nimrod og om den babyloniske Taarnbygningens titaniske Foretagende, som egentlig var rettet imod Gud, idet den inderste Tanke ved det var den, at man maatte holde sig sammen for desbedre at kunne modstaa Gud og hans Vilje, og som nødte Herren til voldsom Ophævelse af Menneskeslægtens Enhed, forat ikke den Fordervelse skulde naa en Grad, der gjorde den Forløsning umulig og Guds Frelsesplan til Intet, - saa fremgaar det, siger jeg, af alt dette, hvorledes den dybe Fordærvelse, der ved Faldet var trængt ind i Menneskeheden, ogsaa efter den store Dom ved Syndfloden paany brød frem og udviklede sig paa det Frodigste, især i Menneskeslægtens Khammitiske Gren, som dengang var ligesaavel Synsfordærvelsens som den verdslige Kulturs fornemste Bærer. Khamiternes Stamfader selv var jo den Første efter Floden, hos hvem Menneskets syndige Fordærvelse igjen stærkt fremtraadte og det i den afskyeligste Skikkelse, og Menneskejægeren og Verdensrigeopfinderen Nimrod var en Khamit, han, hvis navn alene antyder, hvilken Aands Barn han var - det betyder: "vi ville gjøre Oprør", og blev ham vel givet, fordi han bestandig førte det Ord i Munden: "vi ville gjøre Oprør" -, og som ogsaa derved røbede sit Væsen, at han i Trods mod Gud ikke forlod det Sted, hvor den mageløse Gudsdom havde fundet Sted, men forblev der og gjorde det til Udgangspunkt for sit Voldsherredømme, ligesom han da vel ogsaa har været Anføreren ved selve Taarnbygningens Foretagende eller dog haft en fremragende Andel i samme. - Men især viser dog Afgudstjenestens, Hedenskabets Tilblivelse, der tilhører Tiden mellem Taarnbygningen og Abrahams Kaldelse og er ejendommelig for dette Tidsrum, og som staar i inderlig Sammenhæng med Folkenes Adskillelse, især viser dog den os, hvorledes den gamle Fordærvelse efter Syndfloden paany brød frem og udviklede sig. Indtil Taarnbygningen var Menneskeslægten samlet paa eet Sted og talte eet Sprog. Derved blev Mindet om de gamle Gudsaaenbareiser til og ved Adam, Enoch, og Noah og med det den sande Guds Erkjendelse bevaret iblandt Menneskene, især da de havde Patriarchen Sem og de ældste av de fra ham stammende Patriarcher, den hellige Overleverings og den sande Gudserkjendelses og Gudsdyrkelses trofaste bevarere og nidkjære Forplantere og Forkyndere, ja endog Patriarchen Noah selv, der først døde i Abrahams tredsindstyvende Aar, i sin Midte. Men efterat nu den ene, eet Sprog talende Menneskeslægt var bleven til en Flerhed af Folk med forskjellige Tungemaal, og disse Folk havde skilt sig fra hverandre og vare dragne hvert til sin Kant, blev det helt anderledes. Den omtalte Paavirkning ophørte for de allerfleste Folk. Derimod indtraadte en overmaade stærk Udvikling i Retning mod Naturen, mod Verden, og det menneskelig Hovmod, som nylig havde vist sig med en saa forfærdelig Styrke ved den babylonssike Taarnbygning, og som ingenlunde var bleven brudt ved den Dom, der var overgaaen Menneskeslægten, men derimod fandt ny Næring i de store, heldige Fremskridt, som man dagligen gjorde paa Kulturens Bane, gjorde sig med stor Kraft Gjældende. Saaledes skede det, at de gamle Minderm som Folkene havde bragt med fra den Tid, da Menneskeslægten endnu dannede en Enhed, som en hellig Arv, et herligt Gods fra Faderens Hus, efterhaanden blegnede, bleve udviskede og glemte eller dog blandede med det menneskelig Hjertes daarlige Tanker, saa de næsten bleve ukjendelige og tabte sin Kraft, og at med dem ogsaa den sande Guds Erkjendelse og Dyrkelse forsvandt iblandt Menneskene og gav Plads for Naturens, for Skabningens Tilbedelse, idet det samme Hovmod, der var den fornemste Aarsag til, at Folkene glemte de gamle Aabenbareiser, ogsaa bevirkede, at de heller ikke ved de Gjæringer, ved hvilke Gud paa en umiskjendelig Maade havde aabenbaret sit usynlige Væsen, sin evige Kraft og Duddommelighed, for dem, og af hvilke de i Førstningen virkelig kjendte Ham (i Førstningen, thi senere blev deres Erkjendelse formørket), vilde lade sig bevæge til at ære og takke Ham. Saaledes blev Folkene til, hvad David kalder dem, Saadanne, der glemme Gud og engang i

Fremtiden først igjen maa bringes til at komme Ham ihu (Ps 10,18. 22,28). Roden og Kilden til den Afgudsdyrkelse, der opstod i Tiden mellem Taarnbygningen og Abrahams Kaldelse, var, som allerede sagt, Hovmod *), det samme Hovmod hvori ogsaa i Grunden de første Menneskers Fald bestod, og som bragte dem til at overtræde Guds Bud. Hovmod er den "Uretfærdighed", hvori efter Apostelen Pauli Ord Hedningerne "forholde Sandheden".

*) Hovmod betegnes af Profeten Esaias som Kilden og Roden til den Afgudstjeneste, til hvilken det jødiske Folk paa hans Tid havde hengivet sig, og til al Afgudstjeneste overhovedet. S. Es 2,9 - 11 sml. Med v. 8 og 2,6 - 21 overhovedet.

Det Menneske, som hengive sig til Afguderi, er for stolt til at dyrke den sande Gud, der er over Skabningen og over det selv; Hans dyrkelse har for det noget Trykkende og for dets Hovmod Ydmygende; det vil selv vælge sig en Gud og vælge ham af den Kreds, det selv tilhører, af Skabningens Kreds; det vil have en Gud, der ikke er over det, men det selv lig, og det smigrer dets Stolthed at være sin egen Guds Skaber. I Grunden tilbæder det sig selv. Dette Hovmod bliver af Gud straffet med Fornedrelse, og denne Fornedrelse bestaar i selve Afgudstjenesten; det Menneske, der havde kunnet tjene den levende, almægtige Gud, maa bøje sig i Støvet for, hvad der staar dybt under det; Skabningens Herre bliver, fordi han ikke vil tjene sin og dens Herre, til Skabningens Slave. - De Folk, hos hvilke Afgudstjenesten først og hurtigst udviklede sig og fremtraadte i den daarligste og vederstyggeligste Skikkelse, vare de khamitiske. Den ægyptiske Afgudstjenestes store Udstrækning, Daarlighed og Vederstyggelighed er bekjendt - det er fornemmelig til den, Apostelen Paulus sigter, naar han siger at Hedningerne have "forvendt den uforkrænkelige Guds Herlighed til Lighed med Billedet af et forkrænkeligt Menneske, af Fugle og af fireføddede Dyr og af Orme" (Rom 1,23) - og om Babylonien siger Profeten Jeremias, at det er Afgudsbilledernes Land, og at Babylonierne dyrke sine Skræmsler (sine styggeligt udseende Afgudsbilleder) ligetil Raseri (Jer 50,38 sml. 51,52 og 44). Men fra Khams Efterkommere gik dog Afgudstjenesten snart over til Jafets og Sems, og tilsidst, henimod Slutningen af Tidsrummet, blev endog den Del af den Sidstnævntes Efterkommere, der nedstammede fra hans førstefødte Søn Arpachsad, og til hvilken Abraham hørte, den gudfrygtige, den hellige semittiske Linje smittet af den. Vi finde ikke alene senere paa Jakobs Tid i Labans Hus Afguderi, Dyrkelsen af et slags Husguder, af de Husguder, som Rachel hemmeligen tog med, da Jakob flygtede fra Haran (1Mos 31,19. 30 - 35), hvofor ogsaa denne Patriarch, førend han drog op til Bethel for der at bringe Herren Takofre, maatte foretage en religiøs Renselse af hele sit Hus og lade alle de Afgudsbilleder og Amuletter, som forefandtes, grave ned i Jorden (1Mos 35,2 - 4), men Josva siger i sin Afskedstale til Israel at ogsaa allerede Abrahams Fader, Tharah, var en Afgudsdyrker: "Paa hin Side Floden (Eufrath)", siger han, "boede eders Fædre, Tharah, Abrahams Fader og Nachors Fader, og de tjente fremmede Gudser (Josv 24,2). Det gik dengang paa en lignende Maade, som det var gaaet før Syndfloden, da Fordævelsen, der først havde indskrænket sig til den kainitiske Linje, omsider ogsaa greb den sethitiske, Guds Børn, saaat den blev almindelig (1Mos 6,1 - 49. Næsten hele Verden var nu, kort førend Abraham kaldtes, nedsunken i Afguderi; Levningerne af den sande Guds Dyrkelse - en saadan fandtes f. Ex. i Melchisedeks Stad, Salem (1Mos 14,18 - 20) - vare som Oaser i Ørkenen.

Vi ville nu vende os til Abraham og da nærmest til hans Livsomstændigheder.

Abraham eller, som han endnu dengang kaldtes, Abram var den ældste Søn af Tharah, den Niende fra Sem gennem Arpachsad. Han var gift med Saraj, som han senere ligeoverfor Filisterkongen Abimelech selv siger (1Mos 20,12), en Halvsøster af ham, en

Datter af Tharah med en anden Hustru, end Abrahams Moder. Dette Ægteskab er meget paafaldende. En Patriarch, Patriarchen Abraham, gift med en Halvsøster! Den senere mosaiske Lov satte Dødsstraf for et saadant Ægteskab (3Mos 20,17). Naar den samme Moses, der gjorde dette, dog ikke fortier, at Abraham havde levet i et saadant Ægteskab, og Israels Hus var oprundet af samme, saa vidner dette om den høje Sandhedskjærlighed, der overhovedet udmærker de hellige Historieskrivere, som overalt have alene Herrens og ikke Israels store Mænds Ære for Øje og derfor uden Sky og uden Tilsløring og Besmykkelse fortælle om disses Synder og Brøst. Foruden Abraham var ogsaa hans Broder Nachor gift med en nær Slegting, nemlig en Datter af sin Broder, Haran (1Mos 11,29). Begge disse Ægteskaber havde neppe sin Grund i en snæver Familieaand, i et Slags Familieegoisme. Aarsagen til dem synes snarere at have været Frygt for ved Giftermaal udenfor Slægten at blive dragen ind i den dybe Fordærvelse, der herskede i dens Omgivelser. Tharahs Familie levede jo i Nimrods Rige. Sethiternes Exempel (1Mos 6,1 ff) stod vel de to Brødre advarende for Øje. Af lignende Grunde var det ogsaa Abraham lod sin Tjener Elieser hente en Hustru for Isak fra Charan (1Mos 24,2 - 8), og at ogsaa Jakob skulde tage sig en Hustru herfra (1Mos 27,46. 28,1 f. 6). Vistnok var jo Fordeærvelsen, som vi have seet, dengang ogsaa allerede trengt inn i den fra Arpachsad nedstammende Linje. Men den var dog her endnu langt ringere, end overalt andetsteds. Tharahs Afgudstjeneste maa vi tenke os som en kun begyndende. Lys og Mørke kjæmpede endnu i hans Hus. Forøvrigt maa vi ikke glemme, at Abraham levede før Loven. - Moses fremhæver med stort Eftertryk, at Sara var ufrugtbar ("og Sara var ufrugtbar", siger han, "hun havde intet barn", 1Mos 11,30), idet denne Omstændighed, som vi snart skulle se, var af stor Betydning, - Tharahs Familie boede oprindeligt i Chaldæernes Ur, en Stad i det nordostlige Mesopotamien. Den havde altsaa ikke fjernet sig meget langt fra Folkenes Utgangspunkt, Babylon, heller ikke langt fra det Land, hvorfra den nye Menneskeslægt efter Floden var gaaet ud, Armenien. Men efter den yngste af hans Sønners, Harans Død, forlod Tharah med sin Familie, deriblandt fornemmelig Abraham, Togets Medanfører, Chaldæernes Ur for at drage til Kana'an (1Mos 11,31). Denne Tharahs og Abrahams Udgang fra Chaldæernes Ur var nemlig det halve Brud, den halve Løsrivelse fra Hjemmet eller dog en Begyndelse dertil, og den skulde som saadan, naar hannu modtog Guds Befaling om at "gaa ud fra sit Land, fra sin Slægt og fra sin Faders Hus", gjøre ham denne Udgang lettere. Dertil kom endnu, at hans Tanker derved fik en Retning mod Kana'an, saat han, da naa Gud befalede ham at drage til det Land, som Han vilde vise ham, kunde drage just til dette Land. Derfor siger ogsaa Herren i det femtende Kapitel af første Mosebog til Abraham: "Jeg er den Gud, der udførte dig fra Chaldæernes Ur for at give dig dette Land til Eje" (1Mos 15,7 sml. Neh 9,7), og kan Stefanus i sin Tale for Synedriet endog henlægge den Abrahams Kaldelse, som han efter Moses fik i Charan, til Chaldæernes Ur (Ap.Gj 7,2 - 4). I dybeste Grund blev Abraham, ham selv aldeles uafvidende, allerede kaldet i Chaldæernes Ur. Uden at have en Anelse om, at han hos Gud allerede var kaldet, drog han derfra for at rejse til Kana'ans Land. Hans Rejse fra Chaldæernes Ur til Charan var alle en Del af hans Rejse, et Stykke af hans Vej til Kana'an. Denne Guds Førelse med Abraham gjentager sig i Hans Førelse med alle dem, som Han kalder, og som følge Hans Kald. Hvad der bevægede Tharah til at drage til Kana'an, var vel nomadiske Hensyn, at der i dette Land gaves flere og rigere Græsgange end i hans Hjem. Men han kommer ikke længer end til Charan, og der død han, og heller ikke Abraham kommer, førend han bliver kaldet ved Ordet, længer end til dette Sted. Det er, somom derved skulde siges os, at ikke Naturen, ikke menneskelige Tanker, Forsætter og Bestræbelser, men kun Naaden, Naadens Ord formaar at føre os frem til det himmelske Kana'an.

I Charan var det nu, at Abraham blev kaldet. Paa hvilket aandelig Standpunkt stod han, og hvilken var hans Sjælstilstand, da dette Kald naaede ham?

Det gives to hinanden stik modsatte gamle Sagn angaaende Abrahams aandelige Standpunkt før hans Kaldelse. Efter det ene var han en Bekjender af den ene sande Gud og en Bekjæmper af Nimrods Afguder, hvorfor han af denne Tyran blev kastet i Ilden, men af Gud vidunderlig frelst. Efter det andet derimod var han selv en Afgudsdyrker. Det første er en aabenbar Fabel, klarligen dannet efter Daniels tre Venners Historie i Dan 3. Derimod synes det andet, for hvis Sanhed Luther i den frie, uforskyldte Naades Interesse ivrigen strider, at have meget for sig. Var nemlig efter Jehovas Vidnesbyrd Abrahams Fader, Tharah, en Afgudsdyrker, hvorledes skulde da Sønnen, om hvam vi dog maa antage, at han har været afhængig af sin Fader og staaet under hans Paavirkning, ikke have været det? Men omend den Omstændighed, at Tharah dyrkede fremmede Guder, saaledes unegtelig taler for, at ogsaa hans Søn, Abraham, har gjort dette, saa nøder den os dog ingenlunde til at antage at Abraham før sin Kaldelse har været en Afgudsdyrker. Der gaves nemlig endnu en Magt i Tharahs Hus ved siden af dennes egne Tanker og han eget Exempel, nemlig Guds Ord, Beretningen om alle de gamle guddommelige Aabenbarelses ligefra Verdens Skabelse af og især om Forjettelsen til de første Mennesker og om Noahs profetiske Velsignelse over Sem, Husets ejendommelige og kostelige Arvestykke, og denne magt kan lettelig have udøvet en større Indflydelse paa Abrahams modtagelige Hjerte, end Faderens Afgudstjeneste, især da denne, som vi have seet, kun var en begyndende. Men Guds Ord kan ikke blot have havt, men det synes ogsaa virkelig at have havt en langt større Indvirkning paa Abraham end Tharahs Afguderi. Thi hvorledes skulde vi uden at antage en saadan Indvirkning kunne forklare os den store Kjendsgjerning, at Abraham ikke alene øjeblikkelig forstaaer Guds Befaling og Forjettelser, men ogsaa ligeoverfor dem strax viser en saa overordentlig stærk Tro og en saa forbausende Troeslydighed? Dette synes dog at forudsætte at Patriarchen, førend han blev kaldet af Herren, ikke alene har kjendt de gamle, ved Overlevering ligetil ham forplantede Aabenbarelses, men ogsaa omfattet dem med inderlig Tro og dyb Længsel efter deres Opfyldelse, en Tro og en Længsel, der gjorde ham skikket til at blive kaldet og bevirkede, at just han blev det, men paa samme Tid dog tillige udelukkende var et Verk, en Frugt af selve det gamle Gudsord, som var ham givet, saaat det ikke kan være Tale om, at han skulde være bleven kaldet for sin egen Værdigheds eller Fortjenestes skyld. Men hvorledes skal man nu tænke sig en saadan inderlig Tro paa de gamle Aabenbarelses og Forjettelser, og en saadan dyb Længsel efter deres Opfyldelse, en saadan dyb Længsel efter den forjettede Frelse, forenet med Afgudsdyrkelse? - Skulde Abraham alligevel virkelig have været en Afgudsdyrker, førend han blev kaldet, saa maa vi dog ialfald antage, at han ikke har været dybt nedsunket i Afgudsdyrkelsen, men kun let smittet af den, endnu lettere end Familiens øvrige Medlemmer, og desforuden, at han har været vel bekjendt med de gamle Aabenbarelses og Forjettelser, thi ellers vilde han end ikke have kundet forstaa den Aabenbarelse som blev ham tildelt; den havde været noget aldeles Fremmed for ham. Gud vilde i dette Tilfælde have revet ham ud af Afguderiet som en Brand af Ilden, medens han kun endnu var lidet berørt af det, for at gjøre ham til Stamfader for det udvalgte Folk, i hvis Skjød Verdens Frelser skulde fødes og Verdens Frelse fuldbringes. Har han derimod paa den Tid, han blev kaldet, ingen Afgudsdyrker været, men troet paa den ene sande Gud og holdt sig til Ham, saa har Gud kaldet ham paa en Tid, da han og med han hele Arpachsads Hus stod i Fare for at blive et Rov for Afguderiet. I begge Tilfælde maa Kaldet siges at være kommet til ham i det rette Øjeblik, i det første Tilfælde, fordi han da vilde have staaet i Fare for fuldkommen at hjemfalde til Afgudsdyrkelsen, i det sidste, fordi der da vilde have været Fare for, at tilsidst ogsaa han

vilde bukke under for den. - Men ogsaa i en anden Henseende kom Abrahams Kaldelse i det rette Øjeblik. Folkesamfundene havde nu naaet det Trin i sin Udvikling, da de, overladte til sig selv, skulde "vandre sine egne Veje" og "søge Herren, om de dog kunde føle og finde Ham", for derpaa, efterat Frelsen var fuldbragt, at modtage Budskabet om samme og ved Troen paa dette Budskab blive delaktige i Frelsen. Derfor var det nu paatide, at Grundvolden blev lagt til det Folk, hvori Frelsen skulde forberedes og fuldbringes, og som skulde blive en Surdejg for alle de øvrige Folkeslag.

II

Vi gaa nu over til at betragte selve Abrahams Kaldelse, Herrens Befaling og Forjættelse til ham.

Denne hans Kaldelse indledes med de Ord: "*Og Herren sgde til Abram.*" Vi erfare Intet om, paa hvilken Maade det Ord, som vi læse i Vers 1 - 3, kom til Abraham, om det var et Ord af Gud, der lød i hans Indre, der blev talt ind i hans Sjæl, eller om Herren udvortes, synlig, i en Vision aabenbarede sig for Patriarchen og taledede til ham, Udtrykket selv kan anføres for den første Anskuelse; derimod synes Stefanus's Ord: "Herlighedens Gud *aabenbaredes* (lod si se, visede sig) for vor Fader Abraham, der han var i Mesopotamien" (Ap.Gj 7,2), at tale for den anden; og denne anbefaler sig ogsaa forsaavidt, som det aabenbart er mere passende, at et Ord, der var det første, som kom til Abraham, hvorved Herrens og hans Forhold til hinanden blev stiftet, som dannede Grundvolden og Udgangspunktet for hele dette Forhold og for alle senere Aabenbareelser til Patriarchen, og som skulde bevæge ham til saa stor en Sag, som at forlade Hjem og Slægt og sin Faders Hus, at et saadant Ord blev ham kundgjort paa en mere højtidelig Maade, paa en Maade, der ikke lod ha, være i Tvivl om, at det var Herren, der havde talt til ham. Naar den særegne Maade, hvorpaa Gud aabenbarede sig for ham, saaledes ikke bliver fremhævet, men det blot simpelthen heder: "Og Herren sagde til Abraham," saa har dette vel sin Grund deri, at vor Opmærksomhed skal blive henvendt paa den Omstændighed at det var et *Guds Ord*, som kom til Abraham, og paa dette Ords *Indhold*. Dette var Hovedsagen, *Aabenbaringsmaaden* derimod en Bisag. Vi møde her strax ved Dørtærskelen til Patriarchernes Historie den ene af de to Ting, hvorom alt i denne Historie drejer sig, og som denne dens væsentlige Indhold: *Guds Ord og Troen*. Med det Guds Ord, som vi læse i vers 1- 3, aabnes en ganske ny Periode i Guds Riges Historie, den tredje. Den første er Perioden fra Syndefaldet til Syndfloden, den anden Perioden fra Syndfloden til Abrahams Kaldelse.

Guds Ord til Abraham bestaar nu i en *Opfordring*, en *Befaling*, v. 1, og i en Række *Forjættelser*, v. 2 og 3. Disse skulle bevæge og lokke Patriarchen til at efterkomme hin; hin er derimod Betingelsen for, at disse kunne gaa i Opfyldelse. Ikke overalt fremtræder, hvad Gud fordrer, og hvad Han lover at give, saa skarpt ved Siden af hinanden, som her. Ofte fordrer Gud uden samtidigt at love, og ofte lover Han uden samtidigt at fordre. Men overalt, hvor dette er Tilfældet, maa vi tænke os det ikke Udtalte til. Herren fordrer aldrig uden at ville give; Han er ingen haard Herre, der høster, hvor Han ikke saaede; Han giver snarere, hvad Han fordrer. Hellerikke lover han eller giver Han nogensinde uden at fordre; i enhver Guds Forjættelse og enhver Guds Gave ligger en Fordring, en Forpligtelse skjult.

Naar vi nu opmærksomt betragte Guds *Befaling* til Abraham, saa blive vi først og fremst var, at Gud dynger Ordene paa hverandre. "*Gak ud*", siger han, til Patriarchen, "*fra dit Land og fra din Slægt og fra din Faders Hus*" - og fremstiller for Abraham sin Fordring i

hele dens Strenghed. Han tilslører den ikke, Han forringer den ikke for at gjøre Abraham dens Opfyldelse let og for deslettere at kunne overtale ham til at opfylde den, - nej, Han gjør det Modsatte. Abraham skal vide, hvor stor en Fordring det er, Gud retter til ham; han skal føle hele denne Fordrings Vegt. Til at bevæge ham til desuagtet at opfylde den bruger Herren et andet Middel: Han stiller ligeoverfor den tunge Fordring hele Fylden af sine Fojtjeller. Saaledes gik Herren ogsaa senere ved Slutningen af Abrahams Prøvelsestid frem med denne Patriarch, da Han fordrede, at han skulde ofre Ham sin Søn: ”*Tag, Kjære*”, sagde Han til ham, ”*din Søn, din Eneste, som du elsker, Isak*, og gaa til Morias Land og fore ham der til Brændoffer” (1Mos 22,2). - Fremdeles viser en opmærksom Betragtning af Herrens Fordring til Abraham os, at den danner, saa at sige, tre Kredse, hvoraf den følgende altid er snævrere og fordrer noget Tungere, end den forangaende: ”Gak nu ud fra dit Land, gak ud fra din Slægt, gak ud fra din Faders Hus!” Kjært er Fædrelandet, kjærere er Slægten, endnu kjærere Faderens Hus, Fader og Moder og Brødre og den nærmeste Slægt; tungt er det at forlade det Første, tungere at forlade det Andet, tungest at forlade det Tredje. - Men, hvad vil nu Herren egentlig med sin fordring til Abraham? At han skal rive sig løs fra Alt, hvad der er ham, hans Hjerter kjært, at han skal forsage endog det, som er det Dyrebareste, at han skal fornægte sig selv, at han skal bringe Herren sit Kjæreste og sig selv til Offer, at han skal elske Ham alene, og at Han, Herren, skal være ham Fædreland og Slægt og Fader og Moder og Alt. Det er det første Bud, og det er det første Bud og i det alle Bud, hele Loven som treder os imøde i denne Guds Befaling til Abraham, ligesom derefter ogsaa i Forjettelserne til ham det hele Evangelium ligger indesluttet. - Men hvorfor vil Heren, at Abraham skal forlade sit Fædreland, sin Slægt, og sin Faders Hus? Kunde han ikke ogsaa i Mesopotamien blive til et Folk? Det var af flere Grunde, Herren vilde have Abraham bort fra hans Hjem og hen til et fremmed Land, til Kana'an. *For det Første* vilde Han dette, fordi Han vilde gjøre ham *alene* til et Folk, og det til et af Ham skabt og fra alle andre Folk afsondret Folk. I Mesopotamien vilde Abrahams Efterkommere og hans Slægtnings Efterkommere have blandet sig med hverandre og væreflydt sammen; nogen ren Guds Skabning, hvad Israel skulde blive til, noget afsondret Guds Folk, der kunde blive vidunderligen ført af Gud, og hvori Frelsen kunde blive forberedt, dertil havde det der ikke kunnet komme. Af den samme Grund styrede Herren det ogsaa senere saaledes, at Abrahams Søstersøn Loth, som havde fulgt Abraham til Kana'an, der blev adskilt fra ham og fik sin Bopæl først i den ikke til det egentlige Kana'an hørende Jordanslette og senere hinsides det døde Hav, i det senere Moab. Denne Adskillelse var den endelige Fuldendelsen af Abrahams Adskillelse fra hans Faders Hus. *For det Andet* vilde Gud have Abraham bort fra Mesopotamien hen til Kana'an, fordi han i Hjemmet stod i Fare for at blive smittet af Afgudstjenesten. Vistnok vare jo ogsaa Kana'anitterne Afgudsdyrkere, og det langt værre end Tharabs Hus. Men Abrahams Families Afgudstjeneste maatte dog have noget langt mere Forførerisk sor ham, end Kana'anitternes, som vare aldeles fremmede for ham, aj til hvilke han formedelst Forjettelserne stod i Modsætning. Just den Omstændighed, at deres Afgudstjeneste var meget mere udviklet og langt vederstyggeligere end hans egen Families, maatte gjøre den langt mindre forførerisk for ham. *En tredje Grund* til Herrens Fordring var, at Han ville isolere Abraham, have ham alene ligeoverfor sig. Saalenge Abraham var i Mesopotamien, havde han i sin Familie ligeoverfor Herren, saa at sige, et Rygstød og en Fristelse til at dele sit Hjerter mellem Ham og den. I Kana'an, midt iblandt lutter Fremmede, var han henvist til Herren alene, var han, for at bruge om ham det Udtryk, som Messias bruger om sit Forhold til Gud, ”kaste paa Ham” (Ps 22,11); til Ham alene kunde og maatte han der holde sig. Herren vilde ved at flytte Abraham fra Mesopotamien til Kana'an aabenbart lette eller snarere muliggjøre Patriarchen Forsagelsen. Idet Abrahams Flytning til Kana'an tilsyneladende gjør Forsagelsen større for ham, gjør den den dog i Grunden ringere. I

Mesopotamien vilde Forsagelsen have været langt vanskeligere for ham, forudsat, at der overhovedet havde været mulig for ham. *Endelig* skulde Abraham ogsaa forlade sit Hjem og drage til Kana'an, forat hans Tro skulde blive baade prøvet og styrket under Vandringen i dette Land, *prøvet* derved, at han maatte se, hvorledes det Land, som var ham lovet, var i Andres Besiddelse, medens han selv ikke ejede en Fodbred i det, *styrket* ved synet af dets Herlighed. Hans Tro kunde og skulde ligesom drage Kræfter af Kana'an.

Befalingen slutte med de Ord: "(Gak) *til det Land, som jeg vil vise dig!*" Herren nævner altsaa ikke engang det Land, hvorhen Abraham skal gaa; han fordrer blind Tro og blind Lydighed af ham. At Patriarchen desuagtet gaar til det Land, Hvorhen Herren vilde, at han skulde gaa, til Kana'an, det har sin Grund deri, at hans Fader allerede tidligere havde villet gaa med ham til dette Land (1Mos 11,31). Da han ikke vidste, hvilket det Land var, hvorhen han skulde gaa, saa valgte han Kana'an, fordi han engang tidligere havde villet rejse didhen. Man kan ikke antage, at Herren endnu i den samme Aabebarelse, hvorom v. 1 - 3 beretter, eller kort efter den, førend Abraham brød op, har aabenbaret ham, at det Land han skulde gaa til, var Kana'an. Herimod stride de Ord: "Og han (Abraham) gik ud, dog han *ikke vidste*, hvorhen han kom" i Brevet til Ebræerne (11,8). Heller ikke i Fortællingen om Abrahams Ofring af sin Søn, der som Patriarchens sidste og fuldkomneste Offer overhovedet i flere Henseender svarer til han Udgang fra Hjemmet, hans første, begyndende Offer, hans Grundoffer, angiver Herren nøyagtig det Sted, hvor Patriarchen skal ofre sin Søn. "Gaa til Morias Land", siger Han her, "og ofre ham der til et Brændoffer paa et af Bjergene, *som jeg vil vise dig.*"

Væsentlig den samme Fordring, som Herren saaledes stillede til Abraham, stiller Han til alle dem, som Han kalder. Kun efter sin Form er Fordringen til Abraham ejendommelig for Patriarchen; efter sit Væsen er den fælles for alle dem, som kaldes. Dens Væsen er Forsagelsen af Verden, af det Kjæreste, vi eje i Verden, en Forsagelse, hvis Kjerne er vor Forsagelse af vor egen Vilje og vort eget Jeg, hvilken Kjernes Kjerne igjen bestaar deri, at vi fuldkommen opgive al egen Retfærdighed og kaste os i Naadens Arme og saa uafbrudt leve af den alene, lade al egen Virksomhed fare og lade Gud virke alene.

I den hellige Skrift vender Fordringen til Abraham tilbage i Fordringen til Messias's Brud, den israelitiske Menighed: "Hør, Datter, og giv Agt og bøj dit Øre, og *forglem dit Folk og din Faders Hus!* Og lad Kongen have Behag i din Skjønhed; thi Han er din Herre, og tilbed Ham" (Ps 45,11. 12). Ligesaa vender den, om end ikke i Fordringens Form, tilbage i Herrens Ord: "Hvo som elsker Fader eller Moder mere end mig, er Mig ikke værd" (Matth 10,37), og: "Dersom nogen kommer til mig og ikke hader sin Fader og sin Moder og Hustru og Børn og Brødre og Søstre og tilmed sit eget Liv, han kan ikke være min Discipel" (Luk 14,26), saavel som ogsaa i Herrens Fordring til den rige Yngling, at sælge Alt, hvad han ejede, og give det til de Fattige og følge Ham efter (Matth 19,21). Som et Exempel paa dem, der efeterkom Fordringen, fremstilles foruden Abraham /1Mos 12,4 f.) ogsaa Levi Stamme i de Ord i Moses's Velsignelse over denne Stamme: "Ham, som siger om sin Fader og sin Moder: Jeg ser dem ikke, og sine Brødre kjendes han ikke ved, og sine Sønner ved han ikke noget af; thi de tage vare paa dit Ord, og din Pagt bevare de" (5Mos 33,9), i hvilke Ord der sigtes til, at Leviterne paa Moses's Opfordring, skulde af Nidkjærhed for Gud, sloge dem ihjel, som haardakked vedbleve at dyrke Guldkalven, uden at skaane sine nærmeste Slægtninge (2Mos 32,26 - 29; sml. Ogsaa Pinehas's Gjærning 4Mos 25,8), en Gjærning, hvorved Levi Stamme blev Præstestamme, hvad Moses fremhæver i de Ord: "de lære Jakob dine Bud og Israel din Lov, de lægge Røgelse for din Næse og helt Offer paa dit Alter (5Mos 33,10). Hvo som ganske hengiver sig til Gud og

ofrer Ham sit Allerkjæreste, er formedelst dette Offer, som altsaa er et Selvoffer, allerede Hans Præst, han er skikket til at være og bliver sine svagere Brødres Lærer og Leder.

I *Forjættelserne* i det andet og tredje Vers træder en hel, stor, rig, herlig Verden os imøde. Faa Steder kunne saaledes lære os Skriftens Rigdom og Dybde og Finhed og det den gennemstrømmende og, saa at sige, lige til dens Fingerspidser (Skriften er et besjælet, levende Legeme) naaende Liv at kjende, som det dejlige Sted, hvormed vi nu skulle beskæftige os.

Vi ville aabne vor Udlæggelse af samme med et Par forløbige, orienterende Bemærkninger.

Forjættelserne i v. 2 og 3 falde i tvende Rækker, Rækken i v. 2 og Rækken i v. 3. Den første Række, der bestaar af fire Led ("Og jeg vil gjøre dig til et stort Folk - og Jeg vil velsigne dig - og Jeg vil gjøre dit Navn stort - og være Velsignelse"), taler om, hvorledes *Abraham selv* skal blive velsignet, hvorledes Velsignelse skal komme over ham. Den anden Række, som indeholder to Led ("Og Jeg vil velsigne dem, som dig velsigne, og den, som forbander dig, vil Jeg forbande - og velsignes i dig skulle alle Jordens Slægter"), taler om hvorledes *Andre* skulle blive velsignede ved Abraham, hvorledes Velsignelse skal komme fra ham. - Grundordet i begge Rækker og i alle Forjættelser, det Ord, der, saa at sige, behersker dem, er Ordet "velsigne." Dette Ord, der idelig vender tilbage i v. 2 og 3 ("og Jeg vil *velsigne* dig - og vær *Velsignelse* - og Jeg vil *velsigne* dem, som *velsigne* dig, og den som forbander dig vil jeg forbande - og *velsignes* i dig skulle alle Jordens Slægter"), ligger, som vi senere skulle se, indesluttet og skjult ogsaa i de Led, hvori det ikke forekommer ("og Jeg vil gjøre dig til et stort Folk - og Jeg vil gjøre dit Navn stort"). Hvad der forjettes Abraham, er med eet Ord Velsignelse, Velsignelse for ham og Velsignelse ved ham.

Forjættelsernes første Række og dermed samtlige Forjættelser aabnes med den Forjættelse: "*Og Jeg vil gjøre dig til et stort Folk.*" Denne Forjættelse maatte være den første. Herren fordrer af Abraham, at hans skjal løsrive sig fra sit Folk og forlade og opgive det, at han skal frasige sig sin Andel i det Folks videre Udvikling, hvortil han hørte, at han skal ofre det Gode, at en Afdeling af dette Folk, en af dets Slægter, opkaldes efter ham; han skal blive en Gren, der er afbrukken af sit Træ. Det var derfor naturligt, at han først og fremst fik Løfte om en tilsvarende Erstatning herfor. Og en saadan Erstatning faar han da ogsaa lovet, og den skal være en rigelig; han skal i egentligste Forstand faa hundredefold igjen, hvad han har opgivet (sml. Matth 19,29). Han, han, den Ene, skal blive til et Folk, til et stort Folk. Paa ham skal gaa i Opfyldelse, hvad senere Esaias og Brevet til Ebræerne fremstille som virkelig opfyldt paa ham i de Ord: "Hører paa mig, I som jage efter Retfærdighed, I, som søge Herren! Skuer hen til den Klippe, af hvilken I ere udhugne, og den udhulede Brønd, af hvilken I ere udgravne; skuer hen til Abraham, eders Fader, og til Sara, som fødte eder, thi Een var han, da Jeg kaldte ham, men Jeg velsignede ham og mangfoldiggjorde ham" (Es 51,1. 2), og "Derfor avledes og af Een, og det en Udlevet, som Stjerner paa Himmelen i Mangfoldighed og som Sand ved Havets Bred, der er utallig" (Ebr 11,12)*).

*) I Mal 2,15 kaldes Abraham, fordi han, den Ene, var bleven til hele Folket Israel, Een og den Ene.

- Naar Herren siger: "Og Jeg vil gjøre dig til et stort Folk," saa hentyder Han i disse Ord, som man kan se deraf, at han i v. 1 kaldes *Herren* ("Og *Herren* sagde til Abraham"), d.v.s. Naadens Gud, til endnu en anden Virksomhed end den blotte Skabervirksomhed, som Han øver som Menneskeslægtens Opholder og Formerer, og som Han havde øvet ved de Folks Tilblivelse, som opregnes i Folketavlen i 1Mos 10. Det Folk, hvis Fader Abraham skulde

blive og virkelig blev, dette Folk skulde blive og blev virkelig i ganske særegen Forstand en Guds Skabning. Allerede med det gammeltestamentlige Israel, med Abrahams Efterkommere efter Kjødet, var dette Tilfældet. Thi dets anden Stamfader, Isak, var et Underbarn, et Barn, som den blotte Natur ikke havde kunnet frembringe, og ogsaa ved Israels Formerelse i Ægypten, hvorved det blev til et Folk (2Mos 1,7. 12), var ikke blot Velsignelsesordet til de første Mennesker og til Noah og hans Sønner virksomt, men ogsaa Naadesordet: "Og Jeg vil gjøre dig til et stort Folk;" den havde noget Vidunderligt ved sig, den var et Produkt ogsaa af *Naaden*. Men især er det nytestamentlige Israel, Israel efter Aanden, Abrahams Efterkommere efter Aanden og Troen, i en særegen Forstand en Guds Skabning. Her er al naturlig Avling og Fødsel udelukket, her finder kun en aandelig Fødsel Sted, her er det alene Naaden, som virker skabende. "Hvilke ikke ere fødte af Blod," siger Johannes om disse Abrahams Efterkommere, "ej heller af Kjødets Vilje, ej heller af Mands Vilje, men af Gud" (Joh 1,13). - Forøvrigt sigtes her i Ordene: "Og Jeg vil gjøre dig til et stort Folk" til hvad vi læse i det tiende Kap. i første Mosebog. I dette Kap. berettes det om, hvorledes Noahs tre Sønner (formedelst Velsignelsen i Kap. 9,1) bleve til en Række Folk, som udbredte sig over hele Jorden og toge den i Besiddelse; i Kap. 12 forjetter Gud Abraham, at Han vil gjøre ham til et stort Folk. Hine Folke ere Verdensfokene; detter er det af Gud paa en herlig Maade skabte Gudsfolk, ved hvilket hines Frelse skulde formidles. Hine vare nu blevne til; saa var det nu paatide, at dette Folk blev skabt, eller dets Skabelse blev forberedt. - Opfyldelsen af Forjettelsen: "Og jeg vil gjøre dig til et stort Folk" har en Forgrund og en Baggrund, en gammeltestamentlig Forgrund og en nystestamentlig Baggrund. I den gammeltestamentlige Forgrund staar, foruden de øvrige Abrahamiders, Ismaels og Keturas Sønners, saavel som ogsaa Esaus Formerelse*), det gammeltestamentlige Israels store og vidunderlige Formerelse i Ægypten og Kana'an.

*) Se 1Mos 17,20. 21,13. 18. 25,12 - 18; 25,2 - 4; 36,1 - 43. Fra Ismael og Keturas Sønner nedstammer en stor Del af Araberne.

Allerede i Ørkenen kunde Moses sige: "Halvfjersindstyve i Tal droge dine Fædre ned til Ægypten; men nu har Herren, din Gud, gjort dig mangfoldig som Himmelens Stjerner" (5Mos 10,22), og om Israel paa Salomos Tid, paa den Tid, da det stod paa sit Højeste, heder det: "Juda og Israel vare mange som Sanden, der er ved Havet, i Mangfoldighed" (2Kg 4,20). I den nytestamentlige Baggrund staar deres Smfund, der vistnok ikke efter Kjødet nedstamme fra Abarham, men som derved, at de have hans Tro, ere hans *aandelige* Efterkommere, og som ogsaa i en vis Forstand kunne siges at være hans legemlige Børn, forsaavidt nemlig, som de ere indpodede i hans legemligaandelige Børns, de troende Israeliters, Stamme og gjøres delagtige i hans legemlige Efterkommeres, Jesu Christi, Kjød og Blod. I dette Samfund, der i Talrighed langt, langt overgaar de gammeltestamentlige, er Forjettelsen: "Og jeg vil gjøre dig til et stort Folk" først ret gaaen og skal den først ret gaa i Opfyldelse; ved det er Abraham først bleven og skal han først blive, hvad Paulus kalder ham, "Verdens Arving" (Rom 4,13). Hvor stort dette Samfund er, viser Kirkens Historie os, og hvor stort det engang ved Tidens Ende skal være, sige os hint den nytestamentlige Seers store Ord: "Derefter (efterat jeg havde seet de hundrede og fire og fyrgetyve Tusinde Besglede af alle Israels børns Stammer) saa jeg, og se en stor Skare, hvilken Ingen kunde tælle, af alle Hedninger og Folk og Tungemaal, som stode for Thronen og for Lammet, iførte lange, hvide Klæder og Palmegrene i deres Hænder" (Aab 7,9. 4). Se, her have vi det Abraham forjettede Folk i dets hele Fuldstændighed; her have vi vor Forjettelses fuldkomne Opfyldelse! Den, i og gennem hvem Abraham skal faa disse talløse aandelige Børn og først ret blive til et stort Folk, er vor Herre, Jesus Kristus. De ere Hans Lidelses, Hans Offers Frugt og kaldes derfor ogsaa i Skriften Hans Slægt,

Hans Sæd, Hans Børn: "Fra Angest og fra Dom bliver Han borttagen," siger Esaias om Messias, "og hvo udrægger Hans Slægt? - Naar Hans Sjæl har bragt Skyldofferet, skal Han se Sæd. - Derved, at de erkjende Ham, skal min Tjener, den Retfærdige, retfærdiggjøre Mange" (Es 53,8. 10. 11); og i Brevet til Ebræerne indføres Christus talende om Sig og de Børn, som Gud har givet Ham (Ebr 2,13).

"Og Jeg vil velsigne dig," saaledes vedbliver Herren. Man skulde egentlig vente, at Han havde *begyndts* sine Forjættelser med disse Ord, hvori Grunordet i dem optræder i sin første, altomfattende Almindelighed. Men, som jeg allerede tidligere har sagt, Forjættelsen om, at Abraham skulde blive til et stort Folk, var den til Befalingen i V. 1 nærmest svarende og fordrede derfor den første Plads, som den da ogsaa i Forhold til de to øvrige bestemte og i første Mosebog idelig tilbagevendende Forjættelser til Patriarcherne (Forjættelsen om Kana'ans Besiddelse og Forjættelsen om, at alle Jordens Folk skulde velsignes i dem og deres Sæd) var Grundforjættelsen (først et Folk, siden et Land for samme og tilsidst Velsignelsen i det over alle Jordens Folk). Herren lod saaledes Forjættelsen om en enkelt, bestemt Velsignelse gaa forud for Forjættelsen om Velsignelse overhovedet. Jeg siger, at Han forudskikkede den almindelige Forjættelser om Velsignelse en Forjættelse om en enkelt bestemt *Velsignelse*. Thi Forjættelsen om, at Abraham skulde blive til et stort Folk, var naturligvis en Velsignelse og kommer i de i V. 2 og 3 udtalte Forjættelsers Række i Betragtning som en saadan. Skabelseshistorien (1Mos 1,22 og sml. 9,1) viser os jo, hvorledes al Formerelse har sin Grund i en guddommelig Velsignelse (et guddommelig Velsignelsesord) og selv er en saadan, og Esaias siger paa det tidligere omhandlede Sted om Abraham: "thi Een var han, da Jeg kaldte ham, og jeg velsignede ham og mangfoldiggjorde ham." Ordet: "Og Jeg velsigne dig" efter "Og Jeg vil gjøre dig til et stort Folk" er det samme som: "Og jeg vil overhovedet velsigne dig". - Der er ogsaa før vort Sted Tale om guddommelig Velsignelse i Skriften; Gud velsigner de af Ham skabte Dyr og Mennesker og gjentager denne Velsignelse efter Syndfloden: de skulde være frugtbare og mangfoldige og opfylde Jorden og Vandene. Men denne Velsignelse tilhører Skabelsens Omraade. Om den Velsignelse derimod, som tilhører Naadens og Frelsens Omraade, forekommer Ordet "at velsigne" for første Gang i Skriften i Forjættelserne til Abraham. Forjættelsen til de første Mennesker, at Kvindens Sæd skal knuse Slangens Hoved, og Noahs Ord over Sem og Jafet ere Velsignelser, og i Noahs Ord over Sem: "Lovet være Herren, Sems Gud!" skimter ogsaa allerede selve Ordet "at velsigne", brugt om en saadan Velsignelse, igjennem*); men det er dog først i Forjættelserne til Abraham, at Ordet virkelig bruges om den, og det, som vi have seet, meget hyppigt og stærkt, som Grundordet i dem.

*) Nemlig i Velsignelsen over Sem: "Loveet være Herren, Sems Gud!" (1Mosebog 9,26), idet her "lovet" i den hebraiske Grundtext udtrykkes ved det samme Ord, som i 1Mos 12,2 bruges i Betydningen "velsigne". Noah udraaber: "Lovet være Herren, Sems Gud!" fordi han ser Sem overvættets velsignet af Herren. At Herren bliver *lovet*, forudsætter, at Han *har velsignet*. I Hans Lov gives Ham ligesom Hans Velsignelse tilbage. Herren *velsigner* Mennesket, og det *lover* Ham igjen.

Dette er saare betydningsfuldt. Det siger os, at først i Abraham den Velsignelse, der tilhører Frelsens Omraade, ret skal komme over Menneskeslægten, over ham selv og saa gjennem ham over alle Folk. Abraham staar i en ejendommelig, nær og inderlig Sammenhæng med Velsignelsen; med ham frembryder Velsignelsens Tid. Denne Velsignelse staar, som vi senere skulle se, i Sammenhæng med den ved Faldet over Menneskeslægten komme Forbandelse og er dens Ophævelse.

"Og Jeg vil gjøre dit Navn stort," heder det derefter. Vi læse i det sjette Kap. Af første Mosebog om Kjæmper, Vældige, der levede før Syndflodens Tid og erhvervede sig et stort Navn ved sine Bedrifter, hvorfor Mmoses kalder dem navnkundige Mænd (1Mos

6,4). Og i det ellefte Kap. Af samme Bog læse vi, hvorledes den ene, samlede Menneskeslægt vilde *gjøre sig et Navn* ved at bygge sig en Stad og et Taarn, vhis Top naaede ind i Himmelen (1Mos 11,4). Og om Nimrod fortælles det at han begyndte at være en Vældig paa Jorden, og at han var en vældig Jæger for Herrens Ansigt, saa man siger: "Som Nimrod en vældig Jæger for Herrens Ansigt" (1Mos 10,8. 9). Paa disse Steder tales det om et Navn, som Mennesker gjorde sig selv eller vilde gøre sig selv. Ganske anderledes her, paa vort Sted. Her er det tale om et Navn, et stort Navn, som *Gud* vil gøre et Menneske: "Og Jeg vil gøre dit Navn stort." Det store Navn man gør sig selv, forvandler sig tilsidst til evig Skjændsel, og Bestrebelse for at gøre sig et saadant Navn før til det samme Maal; det store Navn derimod, som Gud gør et Menneske, bliver og straalte stedse herligere. - Hvorved skulde nu Abrahams Navn blive gjort stort af Herren? Som de to Forjettelser vise, der indeslutte denne Forjettelse: "Og jeg vil gøre dit Navn stort," skulde det ske derved, at Herren overøste ham med en uendelig Fylde af Velsignelse. Den af Herren i utroligt Maal velsignede Mand, *Herrens velsignede*, dette skulde være hans Navn. Dette store Navn indeslutter ogsaa saadanne Navne som "Guds Ven" og "de Troendes Fader," hvilke Skriften giver Abraham (2Krøn 20,7. Es 41,8. Jak 2,23. Rm 4,11), det første, forsaavidt det jo peger hen paa det inderligste Samfund med Gud, og et saadant Samfund med Gud for Mennesket baade selv er den højeste Velsignelse og Kilden til alle andre Velsignelser, det sidste, forsaavidt Abrahams Tro jo ikke var hans eget Verk, men en Guds Gave. Mærkeligt er det, at foruden Abraham ogsaa David, Christi anden Stamfader, af Herren fik den Forjettelse, at Han vilde gøre ham et stort Navn: "Og Jeg vil gøre dig," lod Herren sige David gennem Profeten Natans Mund, "et stort Navn, som de Størstes Navn, der er paa Jorden" (2Sam 7,9). Begge Christi Stamfædre vare forøvrigt i dette stykke kun svage Forbilleder paa Ham, der har faaet skjenket "et Navn der er over alle Navn, saaat i det Navn Jesus skal hvert Knæ bøje sig, deres i Himmelen og paa Jorden og under Jorden" (Phil 2,9f). Og Han fik dette Navn paa den samme Vej, som hans Stamfædre, ved Forsagelse og Selvfornægtelse, ved Selvforingelse og Selvfornedrelse, som det samme Sted siger os, der taler om Hans store Navn (Phil 2,6 - 8), og som vi ogsaa erfare af disse Ord i Brevet til Ebræerne: "Hvilken istedenfor den Glæde, Han havde for Sig, led taalmodigen Korset, idet Han foragtede Forhaanelsen, og sidder nu ved højre Side af Guds Throne" (Ebr 12,2). Denne Vej er ogsaa den eneste, hvorpaa det Navn, som Gud giver (Es 65,15. 62,2), kan opnaaes.

Verset slutter med den Forjettelse: "*Og vær en Velsignelse*" eller, som man egentligen skulde oversætte det: "*vær Velsignelse*". Dette er langt mere end: "Og Jeg vil gøre dit Navn stort." Det er: Du skal være saa velsignet, at der ikke skal sees Andet paa dig end luttet, idel Velsignelse; du skal ligesom selv blive forvandlet til Velsignelse. Fra Ordet: "og Jeg vil velsigne dig" indtil Ordet: "og vær Velsignelse" finder i Verset en stadig Stigen, en bestandig Forhøjelse Sted; Ordet "og vær Velsignelse" er det samme som: "og, *med eet Ord*, vær Velsignelse!" - "Vær Velsignelse." Det lille Ord "Vær" er et Skaberord, ligesom hint Ord, der lød paa første Dag og bragte Lyset til at skinne frem af Mørket: "Det vorde Lys" (1Mos 1,3. 2Kor 4,6), og ligesom Herrens Ord til den Spedalske: "Jeg vil, *bliv ren*" (Matth 8,3). I kraft af Herrens "Vær Velsignelse" blev Abraham Velsignelse, thi Herren siger, og det sker, Han byder, og det staar der" (Ps 33,9). Først fremstiller Herren Abrahams Velsignelse som en, Han i Fremtiden vil lade indtræde; derefter udtaler Han et Ord, der i sig bærer Kraften til at give Ham den. Man maa ikke forstaa det Ord: "og vær Velsignelse," som om dets Mening skulde være: vær Velsignelse *for Andre*, thi i det andet Vers tales der endnu kun om Abraham som *Gjenstand* for guddommelig Velsignelse, endnu ikke om ham som *Kilde* til Velsignelse for Andre; dette sker først i det følgende Vers. Dog er det ganske vist, at en

Mand, der selv er saa velsignet, at der ikke sees Andet paa ham end Velsignelse, der er ligesom selv forvandlet til Velsignelse, nødvendigvis ogsaa maa være en Velsignelse for Andre; fra hans Liv maa nødvendigvis, som Skriften siger, levende Vandstrømme flyde (Joh 7,38). "Og vær Velsignelse" danner saaledes Overgangen til, hvad der siges i det følgende Vers, og forbereder det.

Med det tredje Vers gaar, som sagt, Herren over fra den Velsignelse, hvis Gjenstand Abraham er, til den, der ved Abraham skal komme over Andre. Abraham skal ikke blot selv blive velsignet, men ogsaa blive en Velsignelsers Kilde for den øvrige Verden.

Det er et forunderligt Ord, det Ord, som danner den første Halvdel af det tredje Vers: "Og jeg vil velsigne dem, som dig velsigne, og den, som forbander dig, vil Jeg forband", d.v.s. alteftersom Nogen stiller sig, forholder sig til dig, vil ogsaa Jeg stille Mig, forholde Mig til ham. Han kan forholde sig anerkjendende, venlig, kjærlig mod dig, han kan velsigne dig; da vil Jeg forholde Mig paa samme Maade til ham, velsigne ham. Men han kan ogsaa forholde sig omvendt til dig, ikke anerkjendende, uvenlig, ukjærlig, fiendtlig, hadende, han kan forbande dig; da vil Jeg forholde Mig mod ham, som han forholde sig mod dig, Jeg vil forbande ham. - Men hvorledes kunde Herren gove Abraham en saadan Forjettelse? Maa ikke Gud stille, forholde Sig mod Enhver, eftersom denne forholder sig mod Ham selv? Er det ikke en guddommelig Forrettighed, hvori Han her gjør Abraham delagtig? Gjør Han ikke her Abraham paa en maade til Gud? Hertil maa svares: Herrens Forjettelse i den første Halvdel af vort Vers hviler paa, at Abraham høre Gud til, at han staar i det inderligste Samfund, i et Livssamfund med Ham, at han er født af Ham, at hans liv er i Ham, og at altsaa den, som velsigner eller forbander ham, egentlig, i Grunden velsigner eller forbander Gud i ham. Det er det, som Gud har skabt hos Abraham i og Abraham, der enten tiltrækker ham og saaledes bringer ham til at Velsigne Abraham, eller ogsaa frastøder ham og saaledes bringer ham til at forbande Abraham; han elsker og velsigner eller han hader og forbander Abraham *for Guds skyld*. Abraham betragtes her som et Lem paa Herrens Legeme, Menigheden, og hvad der gjelder om ham, det gjelder om Alle, der hører til dette Legeme, til Menigheden, om alle hans sande Efterkommere. Der er i ethvert sandt Medlem af Guds Menighed, det være noksaa uanseligt og ringe, en Majestæt, som egentlig skulde bringe Enhver, der er i Færd med at krænke det af en indre Modvilje, et indre Had til, hvad der hos det er af Gud, til at bæve. Fornemmelig er det dog een Abrahams Efterkommer, om hvem denne Forjettelse gjelder, Ham, der ikke blot er Abrahams, men ogsaa er Guds Søn, ikke blot et Lem paa Legemet, men selve Legemets Hoved. Med vort Sted maa det Ord hos Profeten Sacharias sammenlignes: "Hvo som rører ved eder, rører ved Hans Øjsten" (Sach 2,12). - I de Ord: Og Jeg vil velsigne dem, som dig velsigne, og den, som forbander dig, vil Jeg forbande," ligger antydning, at den hele Menneskeslægt ligeoverfor Abraham, d.v.s. ikke alene og ikke saa meget ligeoverfor Abrahams Person, som ligeoverfor hans Sæd, fremforalt Christus og dem, der tro paa Ham, vil dele sig i to store Klasser, i dem som velsigne, og i dem, som forbande ham. Og i disse to Klasser have ogsaa virkelig Menneskene delt sig ligeoverfor ham, og Menneskenes dobbelte Forhold til ham og dette dobbelte Forholds dobbelte Følger danne igrunden det væsentlige Indhold af Guds Riges Historie.. - Den er om *de* Menneskers tilkommende Forhold til Abraham og hans Sæd, som endnu ikke selv høre med til denne Sæd, vor Forjettelse taler. Naar Abraham og hans Sæd træde disse imøde, naar disse komme i Berørelse med dem, saa vil det ske, at den Ene føler sig tiltrukket af dem og derfor stiller sig i venligt, kjærligt Forhold til dem; det er da den, som velsigner Abraham og hans Sæd. Han, der ikke er langt fra Guds Rige, skal velsignes af Gud for sin Velsignelse, og denne Guds Velsignelse skal bestaa deri, at han indlemmes i Guds Rike og selv bliver forvandlet til en Abrahams Søn og dermed ogsaa bliver delagtig i alle de

store, herlige Goder, som findes i hint Rige, og hvoraf Abrahams Sønner ere i besiddelse. Han har; derfor bliver det ham givet. Den *Anden* derimod vil føle sig frastødt af Abraham og hans Sæd, han vil finde deres Væsen modbydeligt, han vil hade dem og forfølge dem; det er da den, som forbander Abraham og hans Sæd. Han skal forbandes af Gud, og denne Forbandelse skal bestaa deri, at han bliver mere og mere uimodtagelig for Abrahams Sæds Indvirkning og derved stedse længere fjernet fra Guds Rige, indtil han tilsidst hjemfaller til den evige Død. Han har ikke; derfor bliver ham frataget endog det, han har. At hin tiltrækkes, har sin Grund ikke i ham, men ene og alene i Abrahams Sæds, dens Væsens og Ords Tiltrækningskraft - Abrahams Sæd er Indehaver af Guds Ord -; at denne stødes tilbage, har sin Grund i hans egen Ondskab og er derfor uforklarlig, det hører med til Uretfærdighedens Hemmelighed. Den Forbandelse, som ligger paa Menneskeslægten formedelst Faldet, den første Forbandelse, er blevenophævet for ham derved, at Christus er blevet en Forbandelse for ham; han havde kunnet blive delagtig i denne Ophævelse ved at lade sig tiltrække af Abrahams Sæd, dens Væsen og dens Ord, ved at tro paa dette Ord; men han vilde ikke, og saaledes bliver han da i sin Forbandelse, Forbandelsen bliver over ham, den anden uophævelige Forbandelse kommer over ham; om ham gjælder hint forfærdelige Ord: "Han elskede Forbandelse, og den kom over ham" (Ps 109,17). Med vor Forjettelse maa især Herrens Fremstilling af den yderste Dom i Matth 25 sammenlignes. Der siger Herren, at Han vil sige til dem, som staa ved Hans højre Side: "kommer hid, min Faders *Velsignede!* Arver det Rige, som eder er beredt, fra Verdens Grundvold blev lagt," og til dem, som staa ved Hans venstre Side: "Gaar bort fra Mig, *I Forbandede*" i den evige Ild, som er beredt Djævelen og hans Engle" (Matth 25, 34. 41), og Aarsagen til, at hine ere velsignede og disse forbandede er, at hine have gjort vel imod Hans minste Brødre, disse derimod ikke. - Naar det heder: "Og jeg vil velsigne dem, som dig velsigne (Flertal), og den, som forbander dig (Enkelttal), vil Jeg forbande," saa maa vi ikke deri ville finde antydning, at der kun skal være meget Faa, kun ganske saa Enkelte, der ville forbande Abraham, at de Allerfleste, næsten Alle ville velsigne ham ("og skulde Nogen forbande dig, hvad kun meget sjælden vil hænde"); thi Historien har desværre vist, og den daglige Erfaring viser desværre endnu, at deres Antal, som forbande Abraham og hans Sæd, er langt større end deres, som velsigne ham.*)

*) Sml. ogsaa Steder , som Matth 7, 13 f. og Luk 13, 23 f.

Derimod ligger vel i Enkelttallet: "og den, som forbander dig, vil Jeg forbande," at Ingen, ikke en Eneste, som forbander Abraham og hans Sæd, skal undgaa den guddommelige Forbandelse ("og hver den, som forbander dig, vil Jeg forbande"). - Det Ord, som i Grundtexten svarer til "forbande" i Ordene: "den, som forbander dig," er et andet end det Ord, som i samme svarer til "forbandet i Ordene: "vil Jeg forbande." Hint Ord bemærker egentlig "ringeagte, foragt Nogen, af en indre Modvilje og et indre Had holde og erklære ham for ringe og foragtelig, tale ilde om ham, og behandle ham som en ussel og elendig Person" - det antyder, at Verdens sindelag mod Guds Børn er en Blanding af Had og Foragt; - dette derimod, der er langt stærkere, bruges oprindeligt og for det Meste om den *guddommelige* Forbandelse, der væsentlig er Unddragelse af Samfundet med Gud og Livet i Ham.

Forjettelserne til Abraham slutte med den store, verdensomfattende Forjettelse: "*og velsignes i dig skulle alle Jordens Slægter.*" Om denne Forjettelse, der danner Toppunktet af alle Forjettelser i V. 2 og 3, siger Luther: "Nu kommer den rette Forjettelse, som man skulde skrive med Guldbokstaver og rose og prise i alle Landes Sprog."

Det er betydningsfuldt, at den Forjettelse, som vi netop have omtalt, gaar umiddelbart forud for Forjettelsen om, at alle Jordens Slægter skulle velsignes i Abraham. Dette skal

sige os, at ikke alle Enkelte iblandt alle Jordens Slægter ville komme til at blive velsignede, og at Velsignelsen i Abraham ikke er Noget, som nødvendigvis maa komme over Enhver, enten han vil have den, eller ej, at den ikke vil blive nogen paatvungen. Alle Jordens *Slægter* ville blive velsignede i Abraham, men ikke alle *Enkeltei* alle Jordens Slægter; i hver Slægt, i hvert Folk skulle de to før omtalte Klasser findes, deres, som velsigne, og deres, som forbande Abraham, og hin skal velsignes i ham, medens denne bliver udelukket fra Velsignelsen. Den første Forjettelse i i V. 3 skal bevare den anden fra at blive misforstaaet. Men tillige skal den ogsaa forberede og indlede den, idet den viser, ad hvilken Vej alle Jordens Slægter, d.v.s. alle de Enkelte i alle Jordens Slægter, der ville blive delagtige i Velsignelsen, skulle vorde velsignede. Først skulle de tiltrækkes og selv velsigne, saa skulle de velsignes. - Naar det heder: "Og velsignes i dig, Abraham, skulle alle Jordens Slægter," saa er Meningen ikke den, at de skulle velsignes i Abrahams Person; dette kunde ikke ske og er ikke skeet. Men Abraham er her det fra Abraham nedstammende Folk, Abrahams Sæd, den til et Folk udvidede og udviklede Abraham. Fra denne Sæd skal Saliggjørelsen komme (Joh 4,22). Man maa hermed sammenligne Herrens Ord til Jakob i Berseba paa hans Rejse til Ægypten: "Frygt ikke for at stige ned til Ægypten, thi til et stort Folk vil Jeg gjøre dig der. Jeg, Jeg vil drage ned med dig, og Jeg, Jeg vil visseligen ogsaa føre dig op igjen" (1 Mos 46,3. 4; "dig op igjen," d.e. dig i dine efterkommere, ikke dit Lig), saavel som ogsaa Jakobs Ord til Josef: "Jeg giver dig fremfor dine Brødre et Stykke Land, som jeg tager fra Amoritterens Haand med mit Sværd og min Bue" (1 Mos 48, 22; "som jeg tager," ikke i min Person, men i mine Efterkommere, som skulle erobre Kana'an). Paa andre Steder i første Mosebog heder det derfor ogsaa, at Folkene skulle velsignes i *Jakob og hans Sæd*, hvad der er det samme som: i Jakob, d.e. i hans Sæd (1 Mos 28, 14), eller at de skulle velsignes i Abrahams og i Isaks Sæd*).

*) Saaledes i 1 Mos 22, 17f, det Sted, hvor Velsignelsen i 1 Mos 12, 2. 3 stadfæstes Abraham med en Ed, og i 1 Mos 26, 4.

Men Abrahams Sæd er nu ikke alle Abrahams Efterkommere uden Forskjel, men det fra ham nedstammende Folk i eet af dets Medlemmer, Christus, hvorved dog ogsaa andre Medlemmer af det fra Abraham nedstammende Folk, fornemmelig Apostlerne, ere blevne til en stor Velsignelse for Folkene. - At alle Jordens Slægter skulle *velsignes*, forudsætter, at de alle ligge under *Forbandelsen*. Denne Forbandelse er ved Faldet kommen over Menneskeslægten, og om den taler Moses i 1 Mos 3, idet han i dette Kapitel beretter om, hvorledes Gud forbandede Jorden for Menneskets Skyld (1 Mos 3, 17), en Forbandelse, under hvilken Mennesket, som desforuden ved sit Frafald fra Gud blev dømt til Døden (1 Mos 3, 19), selv lider og sukker (1 Mos 3, 17. 5, 29), og til hvilken vor Forjettelse viser tilbage*). Ogsaa Paulus taler om denne Forbandelse, der, hvor han siger, at Christus har frikjøbt os fra Lovens Forbandelse, der Han blev en Forbandelse for os (Gal 3, 13). - Den Velsignelse, hvormed alle Jordens Folk skulle velsignes i Christo, bestaar i befrielsen fra Syndens Skyld ved Christi Forsoning, i Syndernes Forladelse i Hans Navn, i Fred med Gud og et nyt Smafund med Ham, i Fødsel af Ham og Liv i Ham, i Fornyelse af Hans Billede, i Ophævelse af Døden ved Legemets Opstandelse og endelig i et evigt, saligt Liv i Smafund med Gud paa den forklarede Jord. - Idet Moses siger, at alle Jordens Slægter skulle velsignes i Abraham, hanviser han paa den ene Side til Menneskeslægten høgere Enhed og paa den anden Side dertil, at dens ved Taarnbyggingen tabte Enhed ved Velsignelsen i Abraham skal gjenoprettes. Denne Velsignelse skal være det Baand, som igjen forener de adskilte Folk; den adsplittede Menneskeslægt skal igjen samle sig om Abraham eller hans Sæd, Christus**), som om sit fælles Middelpunkt.

*) Det er ikke uden Betydning, at der i Grundtexten bruges Ordet "Adama", som betegner Jordstoffet og derefter Jorden, forsaavidt den er dyrkbar og dyrkes, og som af Moses var blevet brugt der, hvor han

havde talt om Jordens Forbandelse (i 1Mos 3, 17 og 5, 29). Denne Omstændighed peger hen paa, at han i vor Forjettelse har havt 1Mos 3, 17 for Øje.

**) Sml. Steder som Es 2, 2 f. og 11, 10.

III

Fra Abrahams Kaldelse, Herrens Befaling og Forjettelse til ham, vende vi os nu til en Betragtning af Patriarchens Tro og Troesgjerning, hans Udgang fra Haran og Indvandring i Kana'an, og af Begyndelsen af hans Pilegrimsliv i det forjettede Land.

Det er et stort Ord, hvormed Beretningen om Abrahams Indvandring i Kana'an begynder: *"Og Abraham gik, ligesom Herren havde talet til ham."* Her have vi nu den andend af de to store Ting, hvorom Alt i Patriarchernes Historie drejer sig, og saom danne denne Histories væsentlige Indhold: Troen - *Troen, Troeslydigheden og Troesgjerningen*. Herren havde sagt, forjettet: "Jeg vil gjøre dig til et stort Folk, og Jeg vil velsigne dig og gjøre dit Navn stort, og vær Velsignelse, og Jeg vil velsigne dem, som dig velsigne, og den, som forbande dig, vil Jeg forbande, og velsignes i dig skal alle Jordens Slægter." *Abraham troede, hvad Herren havde sagt, forjettet ham, han holdt det for sandt; han troede Herren, der havde sagt det, han holdt Ham for sanddru; og han troede paa Herren, han stolede, byggede, forlod sig paa Ham, der havde sagt det, han viste Tillid til Herrens Person, til Hans Magt, Kjærlighed, Naade og Trofasthed. Al Tro er Troeslydighed, thi naar Gud forjetter, saa vil Han bli troet, saa fordrer Han Tro. Abraham viste denne Troeslydighed, idet han efterkom Guds Fordring. Men det blev hos ham ikke ved Troen og Troeslydigheden; det kom hos ham ogsaa til den Troesgjerning, som Herren forlangte af ham. "Gak", havde Herren sagt, "og - heder det - Abraham gik, ligesom Herren havde sagt til ham."* Abrahams Tro, hans Troeslydighed var hans Svar paa Herrens Befaling. Ikke saa var det, at Abraham troede og forblev i Charan, men saa var det, at han troede og gik ud fra Charan. Troen, Troeslydigheden var hos Patriarchen paa den ene Side den nødvendige Forudsætning og Grundvold for Troesgjerningen, thi uden at tro Herrens Forjettelse havde han jo umuligt kunnet gaa; "formedelst Tro," heder det i Brevet til Ebræerne (11, 8), var Abraham lydig, der han blev kaldet, i at gaa ud til det Sted, som han skulde tage i Arv." Paa den anden Side indesluttede og bar hans Tro Troesgjerningen allerede i sig som sin nødvendige Virkning og Frugt, thi den var en levende, en kraftig og virksom, en sand og ret Tro, en Tro, der fortjene det skjønne Navn "Tro." - Men hvori bestod nu Abrahams Troesgjerning? Den bestod deri, at han opgav nærværende, synlige og haandgribelige jordiske Goder, Goder, der vare hans Hjerter meget dyrebare, mod tilkommende og usynlige Goder, mod Goder, der i Grunden alle vare af aandelig Natur, og at han gjorde dette paa Guds blotte Ord, der lovede ham disse, ifald han opgav hine, i fast Tillid til dette Ord og til Ham, der havde talt det. Abraham opgav det Fædreneland, den Slægt, det Fædrenehus, som han ejede, som han saa med sine Øjne og kunde gribe med sine Hænder, mod Ting som han først i Fremtiden skulde faa ("Jeg vil" gjør det, "Jeg vil" gjøre hint imod dig, heder det i Forjettelsen), ja, som efter Sagens Natur først kunde indtræde længe, længe efter hans Død, og som han saaledes ikke engang selv i egen Person, men kun i sine Efterkommere kunde opnaa, mod Ting, som han ikke saa og ikke kunde gribe, just fordi de vare fremtidige; han opgav Hjem, Slægt og Fædrenehus, d.v.s. lutter jordiske Ting, mod Ting, der tildels vare af en rent aandelig Natur, som det at alle Jordens Folk skulde velsignes i ham, ja som i Grunden alle vare af denne Natur; og dette gjorde han ene og alene paa et blot Ord, et blot Løfte fra Gud, i Tillid til dette Løfte eller den lovende Gud selv, til Hans Sanddruhed, Magt, Naade, Kjærlighed og Trofasthed. Han havde Intet at staa og bygge paa, uden dette Ord alene;

dette var den eneste Grund, hvorpaa han kunde staa, det var i Grunden det Hjem, hvori han franuaf maatte leve, thi det gamle Hjem skulde han opgive, og et nyt fik han ikke, men kun den Befaling at gaa til det Land, som først senere skulde vises ham, og hvori han, som han maatte antage, skulde vanke om som en Fremmed. - Men hvad var det nu, som gjorde det muligt, at Abraham havde denne forunderlige Tro? Han maa, som vi allerede tidligere have seet, have kjendt de gamle Aabenbarelses og Forjettelsers, ja han maa have levet i dem. Han vidste og troede saaledes, at de første Mennesker vare blevet forførte til Frafald fra Gud, deres Skaber og Velgjører, og at Menneskeslægten formedelst dette Frafald laa tilligemed sin Bolig, Jorden, under Forbandelsen, og han følte denne Forbandelse og sukkede under den ikke mindre end den Niende fra Adam, Patriarchen Lamech (1 Mos 5,29). Han saa vhorledes den ved Faldet i Menneskeslægten indkomne Synd efter den store Dom over den ganske, fordærvede Verden ved Syndfloden paany var brudt frem og paany havde naaet en overordentlig Udbredelse og Højde, og han sørgede derover. Han følte Syndens Magt i sin egen Barm og saa den i sit eget Liv, og det med Smerte; han havde en levende personlig Syndsbevidsthed og Syndserkjendelse. Han vidste og troede, at Gud havde forjettet Menneskeslægten Sejer over den Magt, der havde bragt den til Fald: han vidste og troede at Kvindens Sæd skulde knuse Slangens Hoved (1 Mos 3,15). Han kjendte Noahs profetiske Velsignelse over hans Stamfader Sem og over Jafet; han vidste, at Noah i Aanden havde skuert den semitiske Gren af Menneskeslægten staaende i det inderligste Smfund med Naadens Gud og i og formedelst dette Samfund velsignet af Ham med en uendelig Fylde af Velsignelse og den vidtudbredte jafetitiske Gren deltagende i disse Velsignelser, og han omfattede Noahs Ord med inderlig Tro; han attraaede begge Forjettelsers Opfyldelse, som han satte i Forbindelse med hinanden, og han ventede med Længsel paa den, baade for hele Menneskeslægten Skyld og for sin egen Persons Skyld. Nu kom Befalingen i V. 1, ledsaget af Forjettelserne i V. 2 og V. 3. Hvad Under da, at han ikke alene øjeblikkelig forstod disse Forjettelser, men at han ogsaa troede dem, ja at de opfyldte hans Hjerte med Glæde, og at han var villig og beredt til at følge Herrens Befaling! Han forstod dem, thi de stode i en klar, umiskjendelig Sammenhæng med de ham saa dyrebare ældre historiske Beretninger og Forjettelser og vare kun en nærmere Bestemmelse og vider Udvikling af dem. Den Velsignelse, der i ham skulde komme over alle Jordens Slægter, hvad var den andet end en Ophævelse af den gamle Forbandelse, der formedelst Faldet var kommen over Jorden og Menneskeslægten, og en Gjetagelse af, hvad Herren i Paradiset havde forjettet de første Mennesker, og af Noahs Profeti over Sem og Jafet? Og at Naadens og Frelsens Gud just traadte i Samfund med ham, en Sems Søn, og det en Søn af Sem gennem dennes ældste Søn Arpachsad og den Tiende fra Sem, og lovede ham at ville overøse ham med Velsignelse som med en mægtig Strøm og gjøre ham til en Velsignelses-Kilde og en Velsignelses-Formidler for alle Folk, var dette ikke i alt Væsentligt hin Noahs gamle Spaadom om, at Naadens og Frelsens Gud skulde være Sems Gud og vise sig mod ham som saadan, og at Jafet skulde bo i Sems Pauluner? Det var, saa at sige, gamle Bekjendte, der traadte Abraham imøde i Herrens første Forjettelser til ham. Men at han nu troede dem, og at de opfyldte hans Hjerte med Glæde, dette fulgte af sig selv af hans smertelige Følelse af den paa Jorden og Menneskeslægten liggende Forbandelse, af hans dybe Sorg over Menneskenes Fordævelse og sin egen Synd og af hans ved de tidligere Forjettelser vakte Længsel efter sin egen og Alles Forløsning. Nu havde Herren, der saalænge, gennem Aarhundreder havde tiet, igjen talt; Han havde gjentaget og stadfæstet sine gamle Forjettelser og talt langt tydeligere, end før; og han, Abraham, skulde være den Velsignede og Velsignelsens Formidler. At Abrahams Hjerte ved Forjettelserne blev fyldt med Glæde, dette erfare vi af vor Herre selv, naar Han (Joh 8,56) siger til Jøderne: "Abraham frydede sig, at han skulde se min Dag, og han saa den og glædede sig." Herrens Ord: "Abraham glædede sig,

at han skulde se min Dag,” sigte til den store Forjettelse i V. 3, at alle Jordens Slægter skulde velsignes i Abraham; og endelig sigte Ordene: ”og glædede sig” til den Glæde, hvormed Patriarchen modtog denne Forjettelse. Herrens Dag, og den Tid, hvori alle Jordens Slægter skulde velsignes, ere een og den samme Tid, det er den Tid, hvori Han udretter sin Gjerning, og Hans Gjerning er just den, at velsigne alle Jordens Slægter. Denne Dag begyndte med Hans Menneskevorden eller, om man vil, med den Dag, da Han stiftede sin Menighed paa Jjorden, og den slutter med Hans Overantvordelse af Riget til Gud Faderen (1Kor 15,24). Abraham saa denne Dag, idet han, formedelst Troen i Aanden saa, hvorledes alle Jordens Folk bleve velsignede i hans Sæd. At endelig Abraham strax var villig og beredt til at efterkomme Herrens Befaling, dette siger selve vor Text os. ”Og Abraham gik” - heder det - ligesom Herren havde talet til ham.” Efter disse Ord ser det ikk ud til, at Abraham skulde have haft noegn lang og tung Kamp, førend han besluttede sig til at gaa, eller at han dog skulde have vaklet en Stund imellem Lydighed og Ulydighed; man faar det Indtryk af dem, at han øjeblikkelig har gjort sig rede til at gaa. Ogsaa dette forudsætter, at Forjettelserne have opfyldt ham med Glæde, fordi de kom en dyb, inderlig Længsel imøde, der allerede i en lang Tid havde rørt sig i hans Hjerte. At hans Hustru var ufrugtbar, hvad der i Slutningen af det 11te Kapittel er fremhævet med stort Eftertryk (”Og Saraj var ufrugtbar, hun havde intet Barn”), var ikke istand til at vække store Betæneligheder hos ham, thi han troede, at Herren baade *kunde og nu vilde* give hende Børn. - Af megen Vigtighed er de Ord: ”*ligesom Herren havde talet til ham.*” De gjør udtrykkelig opmærksom paa, at Abrahams Tro og hans Udgang fra Haran var Grundet paa Guds Ord, at Abraham stod paa dette Ord, da han gik, og de hentyder paa, at vor Tro og Gudstjeneste skal have Guds Ord til sin Grundvold. Al Tro og al Gudstjeneste, som ikke er bygget paa dette Ord, men paa eget Tykke, egne Tanker og Meninger, er Overtro, selvgjort Tro, Svermeri og selvvalgt Gudstjeneste, om den end har et noksaa glimrende Skin og ser noksaa from og hellig ud.

”*Og Loth gik med ham.*” At Loth gik med Abraham, er noget som Gud egentlig ikke havde villet; kun Abraham havde faaet den Befaling, at gaa ud fra Haran og drage til det Land, som Herren vilde vise ham, idet Forjettelsen om det store Folk og overhovedet alle Forjettelser kun gjaldt ham. Derfor maatte ogsaa Loth senere ved guddommelig Tilskikkelse blive skilt fra Abraham og faa Bopæl udenfor det forjettede Land (1Mos 13,12. 19,30). Grunden til, at han drog med, var det nære, naturlige Forhold, hvori han stod til sin Farbroder, og vel ogsaa hans Ønske, at faa deltage i Forjettelsernes Opfyldelse, thi han var ikke uden Tro; med stort Eftertryk betegner Petrus i sit andet Brev (2,7. 8) ham gjentagne Gange som en ”Retfærdig”. Fra Abrahams Side var det en Uklarhed og Svaghed, at han lod Loth vandre med, en Uklarhed og Svaghed som dog Herren oversaa og taalte, idet Han gjerne undte Patriarchen, der bragte Ham et stort Offer, endnu for en Stund at beholde denne Rest af sin Familie.

”*Og Abraham var femoghalvtredsindstyve Aar gammel, da han drog ud fra Charan.*” Abrahams Alder ved hans Udgang fra Haran angives, fordi denne Udgang var en epochedannende Begivenhed i Guds Riges Historie, en Begivenhed, hvormed en ny Periode i samme begyndte. - Da Abraham blev født i Tharabs halvfjerdsindstyvende Aar, og Tharah blev to hundre og fem Aar gammel, saa faldt Abrahams Udgang fra Charan i det tredsindstyvende Aar før Tharabs Død. Abraham maatte saaledes forlade sin gamle Fader. Naar Stefanus i sin Tale for det høje Raad i Jerusalem siger, at Abraham forlod Charan *efter sin Faders Død* (Ap. Gj 7,4), saa mener han dermed kun, at det Sted i Skriften, hvor der berettes om Abrahams Udgang fra Charan i første Mosebog, staar efter det Sted, hvor det berettes om Tharabs Død; han taler her paa en Maade, som ikke er ualmindelig hos Jøder, der er fortrolige med de gammeltestamentlige Skrifter, ganske leve

i dem og tale til andre Jøder, hos hvilke de kunde forudsætte det Samme. ”Efter Faderens Død” er det samme som: efter Beretningen om Faderens Død, eller: efter det Sted i Skriften, hvor denne bliver berettet.

”Saa tog Abram Saraj, sin Hustru, og Loth, sin Brodersøn, og al deres Ejendom, som de havde erhvervet sig, og de Folk, som de havde forskaffet sig i Charan; og de droge ud for at drage til Kana'ans Land. Og Abram drog igjennem Landet til det Sted Sichem, til More Egelund; og Kana'aniterne vare da i Landet. Og Herren aabenbarte Sig for Abram og sagde: ”Dit Afkom vil Jeg give dette Land;” og han byggede der et Alter for Herren, som aabenbarede Sig for ham.” Abraham gik med sin Hustru, der forlod sin Fader for at følge ham, med Loth, med Loths og sit eget Tjenerskab og med hans og sine egne store Hjorde og hele Gods - et stort, tungt Nomadetog - først over Eufrat, hvoraf han af Kana'aniterne fik Navnet ”Ebræeren”, d.v.s den, som var kommen over Strømmen, den store Strøm Eufrat; derpaa drog han mod Sydvest gennem den Ørken, der ligger mellem Eufrat og den Del af det senere israelitiske Land, der laa hinsides Jordanfloden, eller Gilead, en lang, besværlig og møjsommelig Rejse, og saa gennem Gilead selv; derefter gik han over Jordan og betraadte dermed det egentlige Lana'an. Her gennemvandrede han først Jesreels Dal, Porten til det forjettede Land, og steg op til det Bjergland, som Josva senere tildelte Stammen Efraim, indtil han endelig kom til det Sted, der noget senere efter en af sine Fyrster (1 Mos 34) fik Navnet Sichem. Hans Vej til Kana'an var saaledes væsentlig den samme, som senere Jakob tog, da han hemmeligen flygtede fra Laban for at vende tilbage til Hjemmet. I Sichem bød nu Herren Abraham ligesom velkommen til Kana'an, idet Han her aabenbarede Sig for Patriarchen og forjettede hans Afkom det Land, hvori han nu befandt sig, - Hans anden Aabenbarelse for Abraham. Ved denne Aabenbarelse erfarede nu Abraham, at Kana'ans Land, hvortil han kun derfor var dragen hen, fordi hans Fader tidligere havde villet drage derhen med ham, var det Land, hvortil han efter Herrens Vilje havde skullet drage, og som Han havde villet vise ham. Han viste ham det nu, idet Han forjettede ham det med de Ord: ”Din Afkom vil jeg give dette Land,” i hvilke Ord Han dermed tillige anviste ham det som det Land, hvori han franuaf skulde vanke om som en Fremmed, som franuaf skulde blive Skuepladsen for hans Pilegrimsliv. Ved Forjettelsen: ”Din Afkom vil Jeg give dette Land” blev nu først Kredsen af Guds Forjettelser til Abraham afsluttet. Vistnok havde denne Forjettelse allerede ligget i hin anden, at Herren vilde gjøre Patriarchen til et stort Folk, thi til et Folk hører jo ogsaa et Land; men først nu blev den udtalt og dermed tillige det Land bestemt, som hans Afkom skulde faa, - Noget, som meget passende skeede i selve det Land, som Forjettelsen gjaldt. Intet Sted i Kana'an var vel mere skikket til, at denne Forjettelse der blev given, end just Sichem; thi Sichem laa saa ret i Kana'ans Midte, i dets Hjerter, og det forjettede Land fremstillede sig her for Patriarchens Øje i sin største Herlighed, idet Sichem laa i den yndigste, dejligste Dal i hele Palæstina, imellem de senere i Israels Historie saa berømte Bjerge Ebal og Garizim, ved Foden af dette sidste. ”Pludselig,” sigen den berømte amerikanske Rejsende Robinson om den Dal, vhor i Sichem laa, ”pludselig sænker Landet sig i en mod Vest løbende Dal, med en Jordbund af rig, sort, vegetabilsk Muldjord, og en Udsigt over yppigt, næsten uforligneligt Grønt aabnede sig med Eet for vort Blik. Hele Dalen var fuld af Urtegaarde og Frugthaver med allehaande Frugter, vandet af forskjellige Kilder, som udspringe i forskjellige Dele af den og i forfriskende Strømme flyde mod Vest. Dette herlige Syn kom saa uventet paa os, som en Scene af feagtig Fortryllelse. Vi saa Intet i hele Palæstina, som kunde sammenlignes dermed.” Et saadant, hans Tro paa en Gang lønnende og mægtigt styrkende Syn frembød sig for Abraham, da han for første Gang fik se sin Kaldelses Land! Med hvilken Henrykkelse har vel Patriarchen betragtet Sichemsdalen og i den det Land, som her saa ret fremstillede sig for ham som - hvad det

senere kaldes - "et godt Land, et Land der flyder af Mælk og Honning," og som han nu i Troen kunde kalde sin Afkoms og sit eget! *Kun i Troen*, derpaa henviser den saare betydningsfulde Bemærkning, som gaar forud for Beretningen om Aabenbarelsen og Forjættelsen i Sichem: "og Kana'aniterne vare da i Landet." Denne Bemærkning vil ikke sige, at Kana'aniterne ikke længer vare det paa Moses's Tid, thi de vare det jo virkelig endnu paa hans Tid, og hvor overflødig og intetsigende vilde da ikke Bemærkningen være! Meningen er den, at Abraham, da han kom til Kana'an, ikke fandt Landet tomt, uden Beboere, men allerede besat, saaat han, da han nu fik den Forjættelse, at det skulde gives hans Afkom, ikke strax i Virkeligheden kunde tage det i Besiddelse for dem, men alene kunde gjøre dette i Aanden, ved at tilegne sig Forjættelsen i Troen og holde den fast i Haabet, medens han i Virkeligheden maatte vanke omkring i det forjættede Land som en Fremmed, der end ikke ejede en Fodbred af det. - Med den Aabenbarelse, i hvilken Abraham fik den Forjættelse, at hans Afkom skulde faa Kana'an i Eje, begynder den lange Række af Aabenbareelser, der har gjort Kana'an til Aabenbarelsernes og Aabenbarelsens Land - til et "Skue-Land", for at tale med Profeten Esaias, som kalder Jerusalem "Skue-Dalen" (Es 22,1. 5) - og til en viet og hellig Jordbund, og som naaede sit Toppunkt, da Guds Søn i dette Land blev Menneske, da Han, efter Apostelen Johannes's Udtryk (Joh 1,14) i det opslog Sit Telt, Sit Legemes Telt, og i det gennemlevede sit Kjøds Dage. Ogsaa den første Aabenbarelse i Kana'an var i Grunden allerede en Aabenbarelse af Ham, thi Han, den aabenbare Gud, er den Jehova, den Herre, der aabenbarede sig for Patriarcherne. - Ligesom Herren havde viet og helliget det Sted Sichem ved der at aabenbare sig for Abraham, saa viede og helligede nu ogsaa Abraham det samme Sted ved der at bygge et Alter for Herren, et Alter, paa hvilket han uden Tvivl bragte Ham Offere - det rette Offer skulde han først senere bringe Ham - og ved hvilket han tilbad Hans Navn. Disse Offere og denne Tilbedelse var hans Svar paa Herrens Aabenbarelse, hans Tak for den ham skjenkede Forjættelse: "han byggede der et Alter for Herren, som aabenbarede sig for ham."

Forblive paa Aabenbaringsstedet kunde Nomadefyrsten med sine talrige Hjørde og sit store Hus imidlertid ikke; han maatte bryde op og drage videre. "Og han brød op derfra," heder det derfor i V. 8 og 9, "til Bjerget østenfor Bethel og opslog sit Telt, med Bethel i Vest og Aj i Øst; og han bygget der et Alter og paakaldte Herrens Navn. Og Abraham drog efterhaanden videre til Sydlandet." Franaaf begyndte egentlig først Abrahams Pilegrimsliv i det forjættede Land. Han drog fra Sichem til Bjerget østenfor det senere Bethel og slog sit Telt op mellem dette Sted og Aj. Han opholdt sig altsaa ikke i kana'aniternes Byer, men paa Landet; han levede ikke i Huse, men under Telte, dels fordi det nomadiske Liv førte dette med sig, dels vel ogsaa, fordi han, anderledes sindet end Loth (1 Mos 13,12. 14,12. 19,1 ff), skyede de kana'anitiske Stæder som Fordærvsens Sæder. "Han slog sit Telt op." Teltet, det lette, bevegelige Telt, der idelig flyttes, idelig oprykkes og saa igjen opslaaes for paany at oprykkes (Sml. Es 30,20), var i Modsætning til det faste Hus og den faste Stad saa ret egentlig Sindbilledet paa Abrahams og alle Patriarchers baade ydre Stilling og Hjertestilling. Det var et Sindbillede paa deres ydre Stilling, thi det antydede, at de ikke havde hjemme i Forjættelsens Land, men opholdt sig i samme som i et fremmed Land, at de vaer Gjæster og Udlændinge i det, at det ikke tilhørte dem i Virkeligheden, men kun i Troen og i Haabet. Teltet var et Sindbillede paa deres Hjertestilling, thi det antydede, for at bruge Ebræerbrevets dejlige Ord, at de betragtede sig som Gjæster og Udlændinge paa Jorden, der ikke havde noget Fædreland paa samme, og at de søgte og higede efter et Fædreland, et andet og bedre, end det, de havde forladt, et himmelsk, og forventede den Stad, som har Grundvold, hvis Bygmester og Forarbejder er Gud (Ebr 11,9. 11). Patriarcherne ere i sit Liv i det forjættede Land under

Telte og udenfor de kana'anitiske Stæder, som Fremmede, med sin Søgen og Higen og Forventen et Forbillede for os Christne Ogsaa vi skulle paa Jorden, der er vort forjettede Land - "salige ere de Sagtmodige, tjhi de skulle arve Jorden," siger Herren (Matth 5,5) -, men for Tiden er i Kana'aniternes, Verdens, Hænder, saa vi kun ere Fremmede paa den, føre et Aandelig Teltliv, d.v.s. et Liv, hvis Grundtone er udtalt i de Ord: vi ere som Gjæster og Udlændinge paa Jorden, "vi have her ikke en blivende Stad, men søge efter den tilkommende" (Ebr 13,14), et Liv udenfor de kana'anitiske Stæder, udenfor Verden (i Verden, udenfor Verden), søgende og higende efter vort himmelske Fædreland og forventende den Stad, som har Grundvold, den blivende, den evige, hvis Bygmester og Forarbejder er, ikke som de jordiske Stæders, Mennesket, men Gud, det himmelske Jerusalem paa den forarbejdede Jord. - Ogsaa paa det andet Sted, hvor Abraham opslog sit Telt, byggede han et Alter og paakaldte han Herrens Navn og indviede det saaledes ved Gudstjeneste. Han blev nu en ret og fuldkommen Dyrker og Tjener af den Herre, der havde aabenbaret Sig for ham og var traadt i Samfund med ham. Alle Stæder, hvor han franuaf opholdt sig, fik bære Mærker af, at han var en Herrens Tjener. Derfra drog han efterhaanden videre til Sydlandet, til den sydlige del af Kana'an, der paa grund af sin tyndere Befolkning og sine rigere Græsgange blev Abraham og Patriarchernes Hovedopholdssted.